

SUYUQ DORI XUSUSIYAT VA TURLARI HAMDA ISHLATILISHI

Axmedova Feruza Abduraxmanovna

Olmalıq Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Farmakologiya, fiziologiya va laboratoriya fanlari kafedrasining mutaxassis fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada dorilar turlari, xususan suyuq holatda tayyorlanuvchi dorilarning tayyorlanishi, tarkibi, xususiyati, ishlatilishi haqdagi ilmiy nazariyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: sirtga qo'llash, ichaklar sistemasi, ta'sir darajasi, distematik parvarish, bezgak, zaxm, surtma

Dorilar turli xilda, mas, suyuq (qaynatma, tindirma, eritma, suspenziya va boshqalar), yumshoq (surtma, liniment, krem, pasta va boshqalar), qattiq (sochma, tabletka, draje, granula va boshqalar) hamda alohida in'yeksiya maqsadlari uchun ampula holida chiqariladi. Ta'siriga ko'ra, yurak Dorilari, surgi, siydik haydaydigan, og'riq qoldiradigan, issiq tushiradigan, narkotik, uyqu keltiradigan va boshqa Dorilar bo'ladi. Bevosita kasallikning qo'zg'atuvchisiga ta'sir qiladigan Dorilar alohida guruhni tashkil etadi, bularga bezgak, zaxm, silga qarshi va boshqa Dorilar kiradi. Ular kimyoviy terapevtik vositalar deb ataladi. Dorilarning shifobaxsh ta'siri bemorning yoshi, ahvoli va dozata bog'liq. Katta doza organizmni zaharlashi, kam doza esa kasallik qo'zg'atuvchisini o'sha Doriga chidamli qilib qo'yishi mumkin. Shuning uchun Dorini faqat vrach buyurgan dozada qabul qilish kerak.

Dorilar sirtga ishlatiladi, ichiriladi, nafas yo'li orqali yuboriladi va in'yeksiya qilinadi. Ularning kuchi, ta'siri organizmga qay yo'l bilan va qanchalik tez kiritilishiga bog'liq. Ba'zi Dorilar takror yuborilganda organizmda to'planib ta'sir etadi (qarang Kumulyasiya). Dorini ko'rko'rona qabul qilish yaramaydi, chunki ko'p kasalliklar belgisi bir-biriga o'xshaydi, uning uchun keraksiz Dorilarni qabul qilish sog'liqqa zarar yetkazadi. Organizmga kirgan Dorilar qisman parchalanadi va o'zgaradi, keyin buyrak, hazm va nafas yo'llari, ter va boshqa orqali chiqib ketadi. Suyuq dori shakllari – faol ta'sir etuvchi moddani suv, spirt, yog' yoki boshqa erituvchilarda eritib yoxud ularga aralashtirib, shuningdek o'simlik mahsulotlaridan ajratib olib tayyorlanadigan dori shakllaridir.

O'z fizik – kimyoviy xususiyatlariga ko'ra barcha suyuq dori shakllari teng taqsimlangan dispers sistema hisoblanib, suyuq dispers muhitda dorivor modda teng taqsimlangan (erigan) bo'ladi.

Suyuq dori shakllarining afzalliklari

- Dori buyurish yo'llari xilma-xil
- Ayrim dori vositalarining shikastlovchi ta'siri kamayadi (bromidlar, yodidlar)
- Qabul qilish oddiy va qulayligi, ayniqsa pediatriya va geriatriya
- Yoqimsiz ta'mni niqoblash mumkinligi
- Qabul qilingach, so'rilib tezda ta'sir erishni boshlaydi (qattiq dori shakllari esa avval erib keyin so'riladi)
- Ayrim dorilar suyuq dori shaklida qabul qilingandagina o'z ta'sirini to'la namoyon qiladi.

Suyuq dori shakllarining kamchiliklari

- Suyuq dorilarni saqlash qiyin, chunki qattiq holatga nisbatan suyuq holatda oksidlanish, gidroliz xavfi yuqori bo'ladi
- Eritmalar mikroorganizmlar uchun qulay muhit hisoblanadi, shu sababli ularni o'rtacha 3-10 sutka saqlash mumkin xolos
- Tashish noqulay, tayyorlash va maxsus qadoqlash uchun ko'p vaqt talab qiladi
- Dozalashning aniqlik ko'rsatkichi suyuq dori shakllarida qattiq dori shakllariga nisbatan pastroq.

Dori to'plamlari odatda bir necha turdagi maydalangan yoki butun o'simlik dorivor xom ashyoning aralashmalari deb ataladi, ba'zida tuzlar va boshqa qo'shimchalar qo'shiladi. Dori kolleksiylari 50-200 gr.li qoplarda, qutilarda, kolbalarda tayyorlanadi. Dori vositalaridan chayqash va losonlarni qaynoq suv bilan qaynatib tayyorlanadi. Ichki foydalanish (xoleretik choy); inhaliyalar qiling, yondiring tibbiy to'lovlar va astma xuruji paytida tutunni nafas olish (astmaga qarshi to'plam) va boshqalar. Suyuq dozalash shakllariga eritmalar, infuziyalar, qaynatmalar, damlamalar, suyuq ekstraktlar, shilimshiqlar, emulsiyalar va iksirlar kiradi.

Eritma - bu erituvchida to'liq erigan dorivor moddalardan tashkil topgan shaffof dozalash shakli. Erituvchi sifatida distillangan suv, spirt, moy, izotonik eritma natriy xlorid, glitserin va boshqa suyuqliklar. Ichki va tashqi foydalanish uchun echimlar mavjud. Ichki foydalanish uchun mo'ljallangan eritmalar stol, shirinlik, choy qoshiq va tomchilar bilan dozalanadi. In'ektsiya uchun eritmalarni tarqatishning asosiy shakllari ampulalar va flakonlardir.

Infuzion o'simliklardan olingan ekstraktdir. Infuziyalar quritilgan, ko'pincha bo'shashmasdan, o'simliklarning qismlaridan (barglar, gullar, o'tlar) tayyorlanadi. Infuzionni tayyorlash uchun o'simliklarning qismlarini maydalash, suv bilan

to'kib tashlash va suv hammomida 15 daqiqa davomida isitish, 45 daqiqa davomida sovutish va filtrlash kerak. Qaynatma - o'simliklarning zich qismlaridan (po'stlog'i, ildizlari, ildizpoyalari va boshqalar) suvli ekstrakti. Tayyorlash uchun bulon 30 daqiqa davomida isitiladi, keyin 10 daqiqa davomida sovutiladi va issiq holatda filtrlanadi. Infuziyalar va damlamalar uch kundan ortiq bo'lmagan muddatga buyuriladi.

Damlamalar o'simliklardan spirt-suv yoki spirt-efir ekstraktlari deb ataladi.

Suyuq ekstraktlar- o'simlik xom ashyosidan konsentrlangan ekstraktlar. Damlamalar va ekstraktlar tomchilab yuboriladi. Ekstraktlar suyuq, qattiq va qalin bo'lishi mumkin, shuning uchun ularni tayinlashda mustahkamlik ko'rsatilishi kerak. Ushbu dozalash shakllari yillar davomida saqlanishi mumkin.

Iksirlar ichki va tashqi foydalanish uchun suyuq dozalash shakllari bo'lib, ular suvda erigan yoki undagi suspenziyadagi ma'lum dorivor moddalar aralashmasidir. Dori qoshiqlar bilan dozalanadi.

Suyuq yamalar (teri yopishtiruvchi moddalar) - erituvchi bug'langandan keyin plyonka qoldiradigan suyuqliklar. Ushbu turdagi yamoq tarkibiga dorivor modda va asos (tuzlar yog 'kislotalari, yog'lar, mum, kerosin, qatronlar va boshqalar). Suyuq dozalash shakllari - suyuq dispersion muhitga ega tizimlar. IN tibbiy amaliyot suyuq dispersion muhitga ega bo'lgan dozalash shakllari juda keng qo'llaniladi. Ular individual ishlab chiqarish uchun retseptlarning umumiy sonining qariyb 60% ni tashkil qiladi (ayniqsa dorixonalar tibbiyot muassasalari). Hozirgi vaqtda dori-darmonlarga kiradigan retseptlar sonining ko'payishi tendentsiyasi mavjud dorixonalar , tashqi foydalanish uchun suyuq dozalash shakllarini ishlab chiqarishda.

Tibbiy amaliyotda suyuq dozalash shakllarining keng tarqalganligi ular quyidagilarga imkon berishlari bilan izohlanadi:

Dorivor moddalarning biologik mavjudligi, chiqarilish tezligi va so'rilishini tartibga soling (tez chiqarilishi va so'rilishi in'ektsiya eritmaları, ho'qnalar bilan ta'minlanadi; uzoq muddatli ta'sir emulsiyalar, suspenziyalar, yopishqoq erituvchilardagi eritmalar va boshqalarga xosdir; maqsadli transportni ta'minlash mumkin, masalan, liposomal yoki magnit bilan boshqariladigan suyuqliklar yordamida); Preparatning organoleptik xususiyatlarini yaxshilash (ta'mi, rangi, hidi), bu pediatriya va keksalik amaliyotida ayniqsa muhimdir.

Bundan tashqari, suyuq dozalash shakllari turli xil yuborish usullarini (ichkarida, tashqarida, instilatsiyalar, in'ektsiya, iontoforez va boshqalar shaklida) ta'minlashga qodir; dozalashning aniqligi (ayniqsa, haqiqiy eritmalar holatida);

qadoqlashning ayrim turlarini (ampulalar, tomchilar va boshqalar) tashish imkoniyati; foydalanish qulayligi.

Suyuq dozalash shakllari dorivor moddalarning mahalliy (mahalliy) ta'sirini ta'minlashi mumkin, masalan, losonlarni buyurishda, shuningdek, organizmga umumiy (rezorbsiya yoki refleks) ta'sir, masalan, in'ektsiya eritmalari, eritmalar. Rektal dastur. Ular maqsadli va nazorat ostida bo'linishi mumkin (liposomal, magnit suyuqliklar).

Ammo shuni ta'kidlash kerakki, suyuq dozalash shakllari ishlab chiqarilgan dorixona , qisqa saqlash muddatiga ega (2-3 kun). Bu mumkin bo'lgan buzilish bilan bog'liq har xil turlari barqarorlik (mikroblarga qarshi, kimyoviy, fizik-kimyoviy) ayniqsa suv muhiti. Fizik-kimyoviy (termodinamik) barqarorlikni yo'qotish koagulyatsiya jarayonlari (himoyalangan kolloidlarning eritmalari) bilan birga keladi; sedimentatsiya (suspensiya), koalesensiya (emulsiya) va boshqalar. Suv muhitida ingredientlarning o'zaro ta'sir qilish jarayonlari (ayniqsa, termal sterilizatsiya paytida) faolroq davom etadi. Suyuq dozalash shakllaridan beri farmatsevtika ishlab chiqarish- dozalanmagan dozalash shakllari, qabul qilinganda preparatning dozasini buzish (ayniqsa suspensiyalar va emulsiyalar), shuningdek shisha idishlarning yaxlitligini buzish katta xavf tug'dirishi mumkin.

Bularning barchasi va boshqa ko'plab muammolar bizni suyuq dozalash shakllarini ishlab chiqarish, saqlash va tarqatishga alohida e'tibor berishga majbur qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Erkinov Ilkhom Erkin Ogli. (2023). Life Safety and Civil Protection in Natural Emergencies. Eurasian Research Bulletin, Volume 17|February, ISSN: 2795-7365, 188-190.

2. Erkinov Ilxom Erkin o'gli: "Farmatsevtika muassasalarida sodir bo'ladigan baxtsiz xodisalar va kasb kasalliklarni o'rganish, hisobga olish tartibi"- HAVO HUYUMIDAN MUDOFAA QO'SHINLARI VA HARBIY HAVO KUCHLARI XABARNOMASI ILMIY-AXBOROT JURNALI. TAHRIRIYAT MANZILI: 180117, Qarshi shaxri, Jayxun kuchasi 54 uy O„R OHABYu Ilmiy-uslubiy bo'limi. 1(2) 2022 y, 7-11 bet;

3. Эркинов И.Э. "Организация системы управления безопасностью деятельности в производственных учреждениях (компаниях)". HAVO HUYUMIDAN MUDOFAA QO'SHINLARI VA HARBIY HAVO KUCHLARI XABARNOMASI ILMIY-AXBOROT JURNALI. TAHRIRIYAT MANZILI: 180117,

Qarshi shaxri, Jayxun kuchasi 54 uy O„R OHABYu Ilmiy-uslubiy bo‘limi. 1(3) 2022
y. 56- bet.